

**MUISTIINPANOT HEGELIN KIRJASTA
»LUENTOJA HISTORIANFILOSOFIASTA»¹⁰⁹**

Kirjoitettu v. 1915

*Julkaisu ensi kerran v. 1930
XII Lenin-kokoelmassa*

Julkaistaan käsikirjoituksen mukaan

HEGEL, TEOKSET, IX OSA (BERLIINI 1837).
LUENTOJA HISTORIANFILOSOFIASTA

(JULKAISIJA E. GANS)

Aineisto: vv. 1822—1831 luentojen muistiinpanoja.
Hegelin käsikirjoitusta *sivulle 73* etc.

- S. 5 * [4] ** »...Puheet... ovat ihmisten välillä tapahtuvia toimintoja...» (nä-mä puheet eivät siis ole suunsoittoa).
- 7 [6]— ranskalaiset ja englantilaiset ovat sivistyneempiä (»heillä on enem-män... *kansallista* sivistystä»), kun taas me saksalaiset enemmän viisas-telemme sitä, kuinka *on* kirjoitettava historiaa, kuin kirjoitamme sitä.
- 9 [7—8]— historia opettaa, ”että kansat ja hallitukset eivät ole koskaan oppi-neet mitään historiasta: jokainen aika on sitä varten *liian yksilöllinen*”:
- »Mutta kokemus ja historia opettavat, että kansat ja hallitukset eivät ole koskaan oppineet mitään historiasta eivätkä noudattaneet opetuksia, jotka siitä olisi voitu saada. Jokaisella aika-kaudella on niin omalaatuiset olosuh-teensa ja se on niin yksilöllinen
- sukkelasti ja älykkäästi sanottu!
- hyvin älykkäästi sanottu!
- NB
- NB

* Hegel. Werke, Bd. IX, Berlin, 1837. Toim.

** Гегель. Сочинения, т. VIII, М.—Л., 1935. Тоim.

NB

asiintilaltaan, että ainoastaan tästä asiintilasta itsestään lähtien ja siihen pohjaten siinä täytyy ja vain voidaan tehdä ratkaisuja.»

s. 12 [10]—”järki hallitsee maailmaa...”

heikko!

20 [17]: materian substanssi on painavuus.
hengen » on vapaus.

22 [19]. ”Maailmanhistoria on edistystä vapauden tajuamisessa, edistystä, joka meidän on tiedostettava sen välttämättömyydessä...”

24 [20]—(tullaan lähelle historiallista materialismia). Mikä johdattaa ihmisiä? Enimmäkseen ”Selbstsucht”*, rakkauten etc. motiivit ovat harvinaisempia ja niiden piiri on suppeampi. Mitä seuraa tästä intohimojen etc.? tarpeiden etc. yhteenpunoitumisesta?

28 [23—24] ”Maailmassa ei tapahdu mitään suurta ilman intohimoa...” intohimo on subjektiivinen ja »sikäli energian muodollinen puoli»...

28 i. f. [24]—Historia ei ala tietoisesta tarkoituserästä... Tärkeää on se, mikä

29 [25] ...ilmestyy ihmisille tiedottomasti heidän tekojensa tuloksena...

NB

29 [25] ...Tässä mielessä ”järki hallitsee maailmaa”.

30 [27] ...Ihmisten toimintojen tuloksena historiassa tapahtuu »(seuraa) vielä jotain muutakin kuin se, mitä he tavoittelevat ja saavuttavat, mitä he välittömästi tietävät ja tahtovat».

30 [27]

30 [27] »...He» (die Menschen**) »toteutavat etupyrkimystään, mutta samalla toteutuu vielä jotain kaukaisempaa,

* — »Itsekkyys». Toim.

** — ihmiset. Toim.

mikä — vaikkakin sisältyy tuohon etu-
pyrkimykseen — ei kuitenkaan sisäl-
ly heidän tajuntaansa eikä heidän
aikomuksiinsa.»

NB
(vrt. En-
gels ¹¹⁰)

32 [29] »...Suuria ihmisiä historiassa ovat
ne, joiden henkilökohtaiset, yksilölliset
tarkoitukset kätkevät itseensä
substantiaalisen, mikä on maailman-
hengen tahto...»

”suuret
ihmiset”

36 [36] — hyvin kunnioitettavaa on pai-
minen, talonpojan etc. (esimerkkejä!!
NB) uskonnollisuus ja hyveellisyys,
mutta ...»maailmanhengen oikeus on
kaikkien yksityisten oikeutusten ylä-
puolella»...

Hegelillä on tässä tuon tuostakin jumalasta, uskon-
nosta, siveellisyydestä yleensä — äärimmäisen latteaa
idealista lorua.

97 [94]: ”orjuuden asteittainen poistaminen on pa-
rempi kuin äkillinen...”

50 [44]. Valtion perustuslaki yhdessä sen
uskonnon... filosofian, ajattelutavan,
sivistyksen, ”ulkoisten voimien” (il-
masto, naapurit...) kanssa muodostaa
”yhden substanssin, yhden hengen”...

51 [51]. Luonnossa on vain kehässä (!!)
tapahtuvaa liikettä — historiassa syn-
tyy uutta...

62 [40]. Kieli on rikkaampaa kansojen
ollessa kehittymättömässä, alkukan-
taisessa tilassa; kieli köyhtyy sivi-
tyksen ja kieliopin muotoutumisen
mukana.

?

67 [64]: ”Maailmanhistoria liikkuu kor-
keammalla maaperällä kuin se, missä
moraalilla on olinpaikkansa (Stät-
te)”...

|| 73 [69]: Erinomainen kuva historiasta:
yksilöllisten intohimojen, toimintojen |

oikein hyvä

Sehr
wichtig! *
ks. *etempänä*
tämä kohta
koko-
naan**

NB
vrt. Pleha-
nov ¹¹¹

!!!

etc. summa (»kaikkiällä meitä koske-
vaa ja siksi asennoidumme kaikkiällä
puolesta tai vastaan»), milloin yleis-
edun massa, milloin loputon paljous
"pikkuvoimia" (»loputtomasti
ponnistavia pieniä voimia, jotka vähä-
pätöiseltä näyttävästä synnyttävät
valtaisa») .

Tulos? Tuloksena "uupumus".

S. 74 [75] — johdannon loppu.

S. 75 [76] — »Maailmanhistorian maan-
tieteellinen perusta» (kuvaava otsik-
ko): (75—101) [76—97].

75 [76] — "Joonian lauhkean taivaan
alla" saattoi helpommin syntyä Ho-
meros — tämä ei kuitenkaan ollut
ainoa syy. — "Ei Turkin herruudessa"
etc.

82 [82] — Amerikkaan muutto poistaa
"tyytymättömyyttä", »ja nykyisen yhe-
teiskuntajärjestyksen jatkuva säily-
minen tulee taatuksi...» (ja tämä
Zustand*** on »rikkautta ja köy-
hyyttä» 81 [82])...

82 [82]. Euroopassa ei ole tätä pakoa: jos
Saksassa olisi vielä ollut metsiä,
Ranskan vallankumousta ei olisi ollut.

102 [99]: Maailmanhistorian 3 muotoa:
1) despotismi, 2) demokratia ja aris-
tokratia, 3) monarkia.

Jaottelua: itäinen maailma — kreikkalai-
nen — roomalainen — germaaninen
maailma. Mitä tyhjintä sanahelinää
siveellisyydestä etc. etc.

Kiina: I luku (113 — sivulle 139) [111—131].
Kuvaus kiinalaisesta *luonteesta*, lai-
toksista etc. etc. Nil, nil, nil! ****

* — Hyvin tärkeää! *Toim.*

** Nämä sanat on kirjoitettu sinikynällä ilmeisesti myöhemmin. *Etempänä* V. I. Lenin esittää otteen »Hegel maailmanhistoriasta» (ks. tätä osaa, ss. 268—269). *Toim.*

*** — asiaintila. *Toim.*

**** — Ei mitään, ei mitään, ei mitään! *Toim.*

Intia — *sivulle 176* [162] — Sivulle...

Persia (ja Egypti) *sivulle 231* [207]. Miksi Persian valtakunta (imperiumi) kukistui, mutta Kiina ja Intia eivät? Dauer* ei ole vielä vortreffliches**. — »Ikuisilla vuorilla ei ole mitään etuutta verrattuna nopeasti terälehtensä varistavaan ruusuun ja sen hetkelliseen elämään» (229) [206]. Persia kukistui, sillä siellä pääsi alulle »henkinen katsantotapa» (230) [206], ja kreikkalaiset osoittautuivat olevan korkeammalla, »korkeampi» organisaation, »itsensä tajuavan vapauden» »periaate» (231) [206–207].

232 [211]: »Kreikkalainen maailma...» "puhtaana yksilöllisyyden" periaate — sen kehityksen, kukoistuksen ja rappeutumisen kausi, »*kosketus maailmanhistorian myöhempään orgaaniin.*» (233) [212] — Rooma "substansseineen" (ib.).

maailmanhistoria kokonaisuutena ja erilliset kansat sen "orgaaneina"

234 [213]: Kreikan maantieteelliset olosuhteet: luonnon vaihtelevaisuus (erotuksena itämaiden yksitoikkoisuudesta).

242 [220] — Siirtokunnat Kreikassa. Rikauksien kasautuminen. Niihin liittyy "aina" puute ja köyhyys...

Rikkaus ja köyhyys

246 [224]. »Se luonnollinen, mitä ihmiset selittävät, sen sisäinen, olennainen on yleensä jumalallisen alku» (kreikkalaisten jumalaistaruston johdosta).

Hegel ja Feuerbach¹¹²

251 [227]: »Ihminen tarpeineen suhtautuu ulkoiseen luontoon käytännöllisellä tavalla; tyydyttäessään tarpeitaan luonnon avulla hän nujertaa sen toimien tällöin välittäjänä. Luonnonesineet ovat näet mahtavia ja tekevät kaikenlaista vastarintaa. Niiden

historiallisen materialismin ituja Hegelillä

* — kesto. *Toim.*

** — oivallisuutta *Toim.*

Hegel
ja
Marx

??

Hegel ja
"ristiriidat"
historiassa

mahdollisen
ja satunnai-
sen *kate-*
goriat
versus
todellisuus
ja historian
vahvistus

lannistamiseksi ihminen asettaa niiden välille toisia luonnonesineitä, kääntää siten luonnon itseään luontoa vastaan ja keksii siinä tarkoituksessa työkaluja. Nämä inhimilliset keksinnöt kuuluvat hengelle ja tuollainen työkalu on asetettava korkeammalle kuin luonnonesine... Kunnia inhimillisestä keksinnöstä, jonka tarkoituksena on luonnon lannistaminen, luetaan kuuluvaksi jumalille» (kreikkalaisilla).

264 [240]: Demokratia Kreikassa oli yhteydessä valtioiden vähäiseen kokoon. *Puhe*, elävä puhe, yhdisti kansalaisia, loi *Erwärmung* *. "Sen tähden" Ranskan vallankumouksessa ei ollut koskaan tasavaltalaista perustuslakia.

322—323 [295]: »Hän» (Cäsar) »vaimensi sisäisen ristiriidan» (poistamalla tasavallan, joka oli jo "varjo") »ja kutsui esille uuden. Sillä maailmanheruus oli siihen asti tunkeutunut vasta Alppien huipuille, mutta Caesar avasi uuden tapahtumanäyttämön: hän loi arenan, jonka täytyi siitä lähtien muodostua maailmanhistorian keskiöksi.»

Ja sitten Caesarin murhan johdosta:

»...Ylipäänsä valtiokaappaus saa tavallaan hyväksymisen ihmismielissä, kun se toistuu» (Napoleon, Bourbonit)... »Se mikä alussa tuntui pelkästään satunnaiselta ja mahdolliselta, muuttuu toistumisen kautta eräänlaiseksi todelliseksi ja vahvistetuksi» (323) [276].

"Kristinusko" (328—346) [301—316]. Pappillisen latteaa idealistista lavertelua

* — hehkuu. Toim.

kristinopin suuruudesta (Evankeliumista otettuine lainauksineen!!). Inhottavaa, löyhkäävää!

420—421 [391—392]: Miksi uskonpuhdistus rajoittui muutamiin kansakuntiin? Kesken kaiken — ”slaavilaiset kansakunnat olivat *maata viljeleviä*” (421) [391] ja se tuo tullessaan ”herrojen ja renkien suhteet”, vähäisemmän ”Betriebsamkeit” etc.* Entä roomalaiset kansakunnat? niiden *luonne* (Grundcharakter ** 421 i. f. [393]).

429 [399]: »...Puolankaan vapaus ei ollut mitään muuta kuin paronien vapautta hallitsijaan nähden... Kansalla oli niin muodoin samanlainen etusuhde paroneihin kuin kuninkailla... Vapaudesta puhuttaessa on aina otettava huomioon, eikö itse asiassa ole puhe yksityisistä eduista» (430) [399].

439 [411—412]: Ranskan vallankumouksesta... Miksi ranskalaiset siirtyivät »heti teoreettisesta käytännölliseen», mutta saksalaiset eivät? Saksalaisilla uskonpuhdistus »oli jo kaiken parantanut», oli poistanut »sanomattoman vääryyden» j.n.e.

441 [413—414]: Ensimmäisen kerran (Ranskan vallankumouksessa) ihminen päätyi siihen, että »ihminen nojaa päähänsä, s.o. ajatukseen, ja rakentaa todellisuutta sen mukaisesti»... »Se oli... suurenmoinen auringonnousu...» Tarkastellessaan edelleen ”vallankumouksen kulkua Ranskassa” (441) [414] Hegel alleviivaa vapaudessa yleensä *omistuksen, elinkeinon* vapautta (ib.).

...Lakien säätäminen? *Kaikkien* tahdo... »Harvojen on oltava monien *edus-*

NB
luokka-
suhteet

!!

* — »uutteruuden» j.n.e. *Toim.*

** — perusluonne. *Toim.*

vrt. Marx
und
Engels ¹¹³

?

tajia, mutta usein heistä tulee vain niiden *polkijoita...*» (442) [415]. »Aivan samoin enemmistön valta vähemmistöön nähden on tavatonta epäjohtonmukaisuutta» (ib.).

444 [418]: »...Tällä tapahtumalla» (Ranskan vallankumouksella) »on sisältonsä puolesta maailmanhistoriallinen merkitys...»

”Liberalismi” (444) [418], ”liberaaliset laitokset” (443) [417] levisivät ympäri Euroopan.

446 [422] s.— loppu.

446 [422]: »Maailmanhistoria ei ole mitään muuta kuin vapauskäsitteen kehitystä...»

N B:
Tärkeintä on
Einleitung*,
jossa on
paljon
erinomaista
kysymyksen
asettelussa.

Yleensä ottaen historianfilosofia antaa hyvin vähän — ja sen ymmärtääkin, sillä juuri tässä, juuri tällä alalla, tässä tieteessä Marx ja Engels ottivat pisimmän askeleen eteenpäin. Tässä Hegel on vanhentunein ja antikvoituin.

(Ks. seuraavaa siv. **)

HEGEL MAAILMANHISTORIASTA

»Jos nyt lopuksi tarkastelemme maailmanhistoriaa sen kategorian kannalta, jolta sitä tulee tarkastella, niin eteemme avautuu loputon kuva inhimillisestä elämästä, toiminnasta mitä erilaisimmissa olosuhteissa, monine erilaisine tarkoituksineen sekä toisistaan eroavine tapah-

* — Johdanto. *Toim.*

** Käsikirjoituksen seuraavalla sivulla alkaa kirjoitus »Hegel maailmanhistoriasta». *Toim.*

tumineen ja kohtaloineen. Kaikissa näissä tapahtumissa ja sattumissa me näemme etualalla ihmisen teot ja pyrki- mykset; kaikkialla on meitä koskevaa ja siksi kiinnostum- me puolesta tai vastaan. Milloin se viehättää meitä kauneudella, vapaudella ja rikkaudella, milloin energialla, milloin jopa pahekin osaa esiintyä merkityksellisenä. Useasti saatamme havaita suunnatonta yleistä kiinnos- tusta, joka vaivalloisesti kulkee eteenpäin, mutta vielä useammin loputtomasti ponnistavia pieniä voimia, jotka vähäpätöiseltä näyttävästä synnyttävät valtaisaa; kaik- kialla kirjava näky, ja kun yksi häipyä, sen tilalle tulee toinen.

Mutta tällaisen tarkastelun, niin viehättävää kuin se onkin, lähimpänä seurauksena on *uupumus*, joka koittaa heti taikalyhdyn monenkirjavan näytelmän sammuttua, ja vaikka tunnustammekin jokaisen yksityisen kuvaelman arvon, meillä herää kuitenkin kysymys, mikä on kaikkien näiden erillisten tapahtumien lopullinen päämäärä, am- mentuuko jokainen tyhjiin oman erityisen tarkoituksen- sa kautta, vai onko meidän päinvastoin ajateltava, että kaikilla näillä tapahtumilla on *yksi* lopullinen tarkoitus; eikö tämän ulkopinnan kovaäänisen melun alla ole käyn- nissä työ ja jonkin toiminnan edistäminen, sisäisen, hiljai- sen ja salaisen toiminnan, jossa säilyy kaikkien näiden ohimenevien ilmiöiden olennainen voima? Mutta jos maailmanhistoriaan ei tuotaisikaan alusta lähtien aja- tusta, järjellistä tietoa, niin siihen on suhtauduttava aina- kin horjumatta uskoen, että siinä on läsnä järki tai ainakin että älyn ja itsetajuksen tahdon maailma ei ole sattuman uhri, vaan sen täytyy ilmentyä itsensä tuntevan idean valossa» (73—74)* [69]**.

((NB: esipuheessa, s. XVIII [431], julkaisija, se on toi- mittaja Ed. Gans mainitsi, että *sivulle 73 saakka* Hegelin v. 1830 kirjoittama käsikirjoitus on "Ausarbei- tung" ***))

* Hegel. Werke, Bd. IX, Berlin, 1837. Toim.

** Гегель. Сочинения, т. VIII, М.—Л., 1935. Тоим.

*** — »muokattu laitos». Тоим.